

formed by the persons that belong to the elite class, who are the most leading, politically well-prepared, aware of events, ready to take necessary, immediate measures, have capacity of influence to the legislative and executive bodies of the state where they live.

Keywords: lobbying activities, diaspora, migration, USA, national interests.

Маммадова Камандарі, дисертант Інституту історії НАН Азербайджану, науковий співробітник Азербайджанського Державного Педагогічного Університету (Азербайджан), matlabm@yandex.ru

Ефективні результати лобійської діяльності азербайджанської діаспори в Сполучених Штатах Америки

Відзначається, що лобізм, як політична структура, належить до високого рівня еліти своєї держави. Стаття відображає актуальність теми про діяльність азербайджанського лобі в США.

Якщо діаспора залучає до своїх лав найпростіших наших співвітчизників за кордоном, то лобі не така структура. Лобі, перш за все, є структурою яка об'єднує найпереводіших, політично підготовлених, які знаються на можливостях впливати на законодавчі та виконавчі органи влади представників елітних верств діаспори.

Ключові слова: лобійська діяльність, діаспора, міграція, США, національні інтереси.

* * *

УДК 94(367)

Піковська Т. В.,

кандидат історичних наук, старший викладач кафедри права факультету менеджменту та права, Вінницький національний аграрний університет (Україна, Вінниця), Tetiana261285@i.ua

НАЦІОНАЛЬНІ ПРОГРАМИ ПОЛЬСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В ПЕРШІЙ ЧЕХОСЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ (1918–1938)

Стаття присвячена польському національному питанню в програмах політичних партій в Першій Чехословацькій республіці (1918–1938 рр.). Під час роботи над статтею були застосовані історико-порівняльний метод, історико-типологічний метод, історико-системний метод. Метою статті є висвітлити особливості національних програм польських політичних партій, визначити їх вплив на розвиток національного питання в міжвоєнній Чехословаччині.

В статті аналізуються політичні настрої польської політичної еліти та населення, які увійшли до складу Першої Чехословацької республіки. Польське національне питання було ускладнено через нерегульованість польсько-чехословацького кордону. Тому до 1925 р. польські політичні партії були налаштовані проти співпраці із чехословацьким урядом. Після підписання у 1925 р. ліквідаційного договору, основні положення якого були присвячені забезпеченню повної рівноправності польської меншини в ЧСР і чеської у Польщі, польські політичні партії розпочали співпрацю з урядом республіки. З цього часу всі польські політичні партії розпочали активістський політичний курс, якого дотримувалися до 1933 р. Активістський курс польських партій пішов на спад із початком економічної кризи. Остаточо від співпраці з чехословацьким урядом польські партії відмовляються після підписання 26 січня 1934 р. договору про ненапад між Німеччиною та Польщею. З цього часу Польща займає античехословацьку позицію у міжнародній політиці, у якій Тешинське питання відіграло одну із провідних ролей.

Ключові слова: національні меншини, національне питання, польська національна меншина, політичні партії, Перша Чехословацька республіка, політична програма.

Після Першої світової війни (1914–1918 рр.) на карті Європи з'явилося нове політичне утворення – Перша Чехословацька республіка (ЧСР) (1918–1938 рр.). Нова держава була побудована на руїнах колишньої Австрійської імперії Габсбургів, яку за її національну строкатість називали клаптиковою імперією. Однією з нечисельних національних меншин ЧСР була польська меншина. Завдяки демократичному ладу нової держави в середовищі польської національної меншини почали виникати партії та рухи, які активно створювали національні програми.

Джерельною базою дослідження національних програм польської меншини є фонди Національного архіву м. Прага [1]. Дослідженням цього питання займалися чеські науковці В. Джогн [2], О. Урбан [5] В. Олівова [4]. Дослідженням окремих польських політичних партій займалися Й. Валента [5] та М. Земко [7]. Ф. Клатіл [3]. Окремі відомості про діяльність польської меншини в ЧСР можна знайти в радянській історіографії, зокрема в працях К. Готвальда [8].

Метою статті є висвітлити особливості національних програм польських політичних партій, визначити їх вплив на розвиток національного питання в міжвоєнній Чехословаччині.

Згідно з даними перепису 1921 р. поляків в державі нараховувалося 17 835 тис. (0,56%) [1]. Переважна більшість представників польської меншини вважала рішення про передачу частини Тешинської Сілезії Чехословаччині несправедливим. Тому будь-яку співпрацю із чехословацьким урядом польські політичні партії розглядали як тимчасове явище, спрямоване на захист прав польського населення, до того моменту, коли з'явиться можливість об'єднання з Другою Річчю Посполитою [4, s. 84].

Польське національне питання в ЧСР було ускладнене нерегульованістю польсько-чехословацького кордону. Очевидно, саме через це Варшава не ратифікувала підписаний 29 листопада 1920 р. із ЧСР договір, який торкався питання охорони національних меншин. Варшава здійснювала пропагандистські акції проти ЧСР, підтримувала угорський протичехословацький ревізіонізм, прагнула довести світовій громадській думці бажання місцевого населення об'єднатися з Другою Річчю Посполитою. Це призвело до політичної нестабільності у Тешинській Сілезії і обмеження урядом ЧСР деяких конституційних прав поляків – громадян Чехословаччини. Саме через це в Тешинській Сілезії були відкладені вибори до парламенту ЧСР.

Варто зазначити, що приклад польської меншини яскраво ілюструє залежність національного питання в ЧСР від зовнішньополітичних чинників.

23 квітня 1925 р. Е. Бенеш і А. Скінський у Варшаві підписали три угоди, спрямовані на подолання польсько-чехословацьких суперечок. Це були ліквідаційний договір, арбітражна та торгівельна угоди. Найважливіші постанови ліквідаційного договору стосувалися забезпечення повної рівноправності польської меншини в ЧСР і чеської у Польщі [2, s. 125].

З цього часу всі польські політичні партії розпочали активістський політичний курс, якого дотримувалися до 1933 р. Свідченням посилення співпраці між польськими і чеськими політиками було те, що після виборів делегат від Союзу Сілезьких католиків Л. Вольф вступив до парламентського клубу чехословацьких аграріїв, а в 1929 р. польські політики Й. Бузек і Е. Хобот приєдналися до парламентського клубу чехословацьких соціал-демократів. В цей період участь у співпраці з урядом брала навіть найрадикальніша польська політична сила – польські комуністи [3, s. 944].

Активістський курс польських партій пішов на спад із початком економічної кризи. Остаточо від співпраці з чехословацьким урядом польські партії відмовляються після підписання 26 січня 1934 р. договору про ненапад між Німеччиною та Польщею. З цього часу Польща

займає античехословацьку позицію у міжнародній політиці, у якій Тешинське питання відіграло одну із провідних ролей.

Найбільшу підтримку серед польської меншини мали чотири партії: КПЧ, Союз сілезьких католиків (ССК) на чолі з адвокатом Л. Вольфом, Польська Народна партія (ПНП), лідерами якої були Й. Бергер, і Я. Бузек, а також Польська Соціалістична Партія (ПСП), яку очолив Е. Хобот.

В 20-х рр. найбільшою популярністю серед польського населення республіки користувалась інтернаціональна КПЧ, яка гостро критикувала як пражську владу, так і варшавських політиків. Ця популярність була зумовлена як інтернаціональною політичною традицією робітничого руху в краї, так і активною агітаційною роботою місцевих комуністів на чолі з К. Сливкою. Свою політичну концепцію щодо польського питання партія будувала на необхідності політичних перетворень в обох державах. Переважну більшість її виборців становило пролетарське населення краю.

Однією з найпопулярніших польських партій польської меншини був Союз сілезьких католиків в Чехословаччині (ССК(Ч)). Партія виникла 30 вересня 1920 р. У своїй політичній програмі партія вимагала надання автономії Тешинській Сілезії, протестувала проти закриття польських шкіл та переходу польських костелів під юрисдикцію чехословацької церкви. Проголошувалась головна мета партії – охорона національних та релігійних інтересів польських католиків [3, s. 945].

У 1925 р ССК(Ч) утворила передвиборче об'єднання із Польським національним робітничим союзом. За результатами виборів Л. Вольф отримав депутатський мандат.

Напередодні місцевих виборів 1928 р. ССК(Ч) партія утворила коаліцію з Єврейською партією, але, оскільки цьому об'єднанню не вдалось здобути жодного мандату, коаліція швидко розпалася.

Незважаючи на активні протести проти національної політики держави і дискримінації польського населення, які з парламентської трибуни неодноразово озвучував Л. Вольф, до 1933 р. партія продовжувала дотримуватись активістського курсу. В 1937 р. ССК(Ч) разом з рештою польських політичних партій увійшла до спільної коаліції [3, s. 246].

Більш ліберальною у національному питанні була програма Польської народної партії (ПНП). Партія виникла у грудні 1922 р. Її очолили Я. Бузек та Й. Бергер. У своїй програмі партія виступила за мирне співіснування та співпрацю всіх національностей в державі, а також за релігійну толерантність. Програма ПНП, як і решти польських партій, містила вимоги надання автономії польській меншині [3, s. 247].

ПНП 10 вересня 1937 р. об'єдналась із Польським соціал-демократичною партією. Після об'єднання ПНП перестала існувати як самостійна політична партія [7, s. 231].

Досить популярними серед польського населення республіки були соціал-демократи. Остаточне об'єднання польських соціально-демократичних організацій в єдину політичну партію в ЧСР відбулось у січні 1921 р. в Оставі. Партія отримала назву Польська соціалістична партія робітників в Чехословаччині (ПСПР(Ч)). Через

декілька місяців всередині партії відбувся розкол. Лівіца партії на чолі з лідером партії Е. Хоботом подала заяву на вступ до КПЧ, яка була затверджена. Слід зазначити, що Е. Хобот через кілька років повернувся до соціалістичної партії і знову став її лідером [6, s. 220].

Після розколу партія змінила назву на Польську соціалістичну партію (ПСП). На відміну від переважної більшості польських політичних партій, соціалісти у своїй політичній програмі не вимагали надання автономії Тешинській Сілезії, а зосередили свою увагу на критиці національної політики Праги та необхідності впровадження соціалістичного ладу. Польські соціалісти закликали до співпраці із чехословацькими соціал-демократами та пропагували активізм як альтернативу націоналізму, за що партію неодноразово різко критикували польські націоналістичні організації [5, s. 346].

Від грудня 1934 р. під впливом тиску з-за кордону значно посилюється критика ПСП несоціалістичними польськими партіями. Внаслідок цього від соціалістів відокремилася частина партійців, які створили нову партію під назвою Польська соціал-демократична партія в Чехословаччині (ПСДП(Ч)). У вересні 1937 р. як зазначалось вище, ця партія об'єдналась із ПНП [8, s. 53].

Після виборів 1935 р. в результаті яких партія не здобула жодного депутатського мандату, ПСП розпочинає активну співпрацю із рештою польських несоціалістичних партій та стає одним із ініціаторів створення спільної коаліції всіх польських партій.

Польські партії в ЧСР часто вступали в передвиборчі об'єднання одна з одною, утворювали різноманітні координаційні комітети з метою входження до парламенту. Так, у вересні 1923 р. був створений Національний Блок у складі Союзу сілезьких католиків, Польської народної партії та польської секції Сілезької народної партії. В парламентських виборах 1925 р. це об'єднання взяло участь під назвою Польський національний робітничий союз. Щоправда, всі ці спроби консолідації польських політичних сил були малоефективними. Польська меншина була практично не представлена в парламенті [8, s. 55].

Активне втручання у політичну діяльність польських партій чинило польське консульство у Моравській Оставі. Наприкінці 1934 р. польське консульство розпочинає видавництво газети «Польський щоденник», у якій гостро критикувалася національна політика ЧСР щодо польської меншини, а також виголошувалося бажання поляків об'єднатись із Другою Річчю Посполитою [6, s. 403].

Саме з ініціативи польського консульства 28 березня 1938 р. в Чеському Тешині була створена коаліція у складі всіх провідних польських партій під назвою «Союз поляків в ЧСР». Її координаційним центром стала Головна рада поляків у Чехословаччині створена у вересні 1935 р. в Чеському Тешині під керівництвом польського консула А. Клотца. Агітаційна діяльність, яку проводило нове політичне утворення, вказувала на його яскраво виражений античехословацький характер [6, s. 405].

Після Мюнхену польські політичні партії влились у політичні структури Другої Речі Посполитої.

Отже, польська меншина належала до малочисельних меншин міжвоєнної Чехословаччини і була майже не

представлена в чехословацькому парламенті. Переважна більшість польського населення республіки вважала рішення країн Антанти про приєднання їх краю до ЧСР несправедливим. Тому більшість польських політичних партій бачила вирішення польського питання у наданні автономії Тешинській Сілезії, яка згодом мала сприяти відокремленню краю від ЧСР і приєднанню до Другої Речі Посполитої.

Список використаних джерел

1. AÚTGM. – Fond T. G. Masaryk – R. – Krabice číslo 392. – Slozka 3. Menšiny. 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1929, 1931, 1933
2. John M. Českoslovakismus a ČSR. 1914–1938 / John M. – Praha, 1994. – 424 s.
3. Klatil F. Republika nad stranamy. O vzniku a vyvoj Československe strany národne socialistске (1897–1948) / Klatil F. – Praha, 1992. – 370 s.
4. Olivová V. Dějny první republiky / Olivová V. – Praha, 2000. – 356 s.
5. Urban O. Česka společnost 1848–1918 / O. Urban. – Praha: Svoboda, 1982. – 689 s.
6. Valenta J. Česko–polské vztahy v letech 1918–1920 a Těšinske Slezsko / Valenta J. – Ostrava, 1961. – 506 s.
7. Zemko M. Strany národnostných menšin a ich voličtvo za prvej ČSR / M. Zemko // Česko–slovenská ročenka. Brno 2000. – S.229–244.
8. Готвальд К. Избранные произведения. Т.1. (1925–1938 гг.) / Клемент Готвальд. – М.: Государственное издательство политической литературы, 1957. – 580 с. // Gotval'd K. Izbrannye proizvedeniya. T.1. (1925–1938 gg.) / Klement Gotval'd. – М.: Gosudarstvennoe izdatel'stvo politicheskoy literatury, 1957. – 580 s.

Pikovska T. V., senior lecturer of the Department of Law, Faculty of Management and Law of Vinnytsia national agrarian University (Ukraine, Vinnytsia), Tetiana261285@i.ua

National programs of Polish political parties in the First Czechoslovak Republic (1918–1938)

The article is devoted to the Polish national question in the programs of political parties in the First Czechoslovak Republic (1918–1938). During the work on the article, the historical–comparative method, the historical–typological method, the historical–system method were used. The purpose of the article is to highlight the peculiarities of the national programs of Polish political parties, to determine their influence on the development of the national question in the interwar Czechoslovakia.

The article analyzes the political sentiments of the Polish political elite and people who were part of the First Czechoslovak Republic. The Polish national question was complicated by the unregulated Polish–Czechoslovak border. Therefore, by 1925, Polish political parties were opposed to cooperation with the Czechoslovak government. Following the signing in 1925 of a liquidation agreement, the main provisions of which were devoted to ensuring the full equality of the Polish minority in the Czechoslovak Socialist Republic and Czech in Poland, the Polish political parties began cooperation with the government of the republic. Since then, all Polish political parties have begun an activist political course, which was respected until 1933. The activist course of Polish parties went down in recession with the onset of the economic crisis. Finally, after the cooperation with the Czechoslovak government, the Polish parties refuse to sign on January 26, 1934, non–aggression treaty between Germany and Poland. From then on, Poland has an anti–Czechoslovak position in international politics, in which the Teshin question played one of the leading roles

Keywords: national minorities, national issues, Polish national minorities, political parties, First Czechoslovak republic, political program.

* * *